

IR-RAPPORT TAL-EŻAMINATURI

MALTI AVVANZAT

L-EWWEL SESSJONI 2018

L-Università
ta' Malta

MATSEC
Examinations Board

University of Malta
Msida MSD 2080, Malta

Tel: +356 2340 2814/5/6
matsec@um.edu.mt

www.um.edu.mt/matsec

L-għadd ta' kandidati li rreġistraw għall-eżami tal-Malti fil-livell Avvanzat fl-2018 kien ta' 548, 46 anqas mis-sena l-oħra. F'Mejju tal-2018, 27 kandidat u kandidata, jew kważi 5%, ġabu l-ogħla grad, A; 107 (kważi 20%) ġabu B; 178 (32.5%) ġabu C; 84 (15.3%) ġabu D; 74 (13.5%) ġabu E. 46 (8.4%) wehlu mill-eżami, ftit anqas minn kemm wehlu s-sena l-oħra (9.3%). 32 mill-kandidati, jiġifieri 5.8%, ma għamlux l-eżami. 56.9% tal-kandidati din is-sena ġabu minn grad A sa C imqabbla mas-57.1% tas-sena l-oħra; 85.8% ġabu minn A sa E, imqabbla mas-87.5% tas-sena l-oħra.

Is-sessjoni ta' Mejju 2018

GRAD	A	B	C	D	E	F	ABS	Total
NUMRU TA' KANDIDATI	27	107	177	84	74	47	32	548
% TAT-TOTAL	4.93	19.53	32.30	15.33	13.50	8.58	5.84	100

L-oral (10%)

Kummenti ġenerali

Fl-oral il-kandidati jingħataw tliet temi ta' grajjiet kurrenti għad-diskussjoni u jagħzlu karta b'suġġett wieħed minn tlieta li l-eżaminatur jew l-eżaminatriċi jqiegħdu quddiemhom wiċċhom 'l isfel. Il-kandidati jridu jitkellmu fuq għal madwar għaxar minuti biex juru l-ħila tagħhom fit-taħdit bil-Malti. Il-marka tingħata fuq diversi kriterji marbutin mal-ħiliet fit-taħdit u l-argumentazzjoni, bħalma huma l-espressjoni tal-ħsieb, l-iżvilupp tal-ideat, l-għażla tal-vokabularju u fuq kolloxx l-użu ta' Malti korrett mil-lat idjomatiku u grammatikali. Il-kandidati jingħataw minuta biex jaħsbu fuq it-tema. F'każ li l-kandidati jsibu diffikultà biex ikomplu jitkellmu fuq is-suġġett, l-eżaminaturi jistaqsuhom għadd ta' mistoqsijiet jew joffruhom tagħrif importanti biex jgħinuhom ikomplu jithadtu.

Fis-sessjoni ta' Mejju l-parti l-kbira tal-kandidati ma sabuħiex bi tqila biex jitkellmu dwar it-temi tal-eżami u marru pjuttost tajjeb. Qajmu argumenti validi u saħqu fuq punti mingħajr ripetizzjonijiet żejda. Bosta mill-kandidati ma kinux jeħtieġu wisq mistoqsijiet bħala imbuttatura biex jibdeu jew ikomplu d-diskussjoni. Madanakollu, għal sena oħra, il-kandidati spikkaw l-aktar fil-qasam tematiku iżda ma spikkawx fil-livell ta' għarfien lingwistiku u espressiv, li hu mistenni li jintlaħaq f'dan il-livell. Ħafna mill-marki li tnaqqsu, huma marbuta mal-espressjoni. Ftit ħafna kienu dawk li użaw Malti idjomatiku b'mod xieraq fil-kuntest. M'għandniex xi ngħidu, kien hemm xi kandidati li bbrillaw kemm fl-aspett espressiv kif ukoll lingwistiku. Dawn urew li kienu kunfidenti jitkellmu fuq is-suġġett b'mod mexxej, koerenti, bla wisq interferenza u ripetizzjonijiet, u b'livell tal-Malti xieraq. Jalla jkollna ferm aktar kandidati minn dawn.

B'xorti ħażina iżda kien hemm kandidati oħra li ma marrux daqshekk tajjeb, dehru għal xi waqtiet imgerfxin, aktar għax ma kinux jafu kif se jpoġġu l-kliem milli għax ma kinux jafu fuq xiex għandhom jitkellmu. Għaldaqstant kellhom bżonn ta' ħafna għajnuna mill-eżaminaturi biex setgħu jkomplu bid-diskussjoni. Dawn kienu jinħassu li għalhom hekk għaliex jew kienu reticenti wisq (għandu mnejn anke għaliex il-karattru tagħhom huwa hekk) inkella għaliex imdorrijin jitkellmu l-aktar b'xi l-sien ieħor. Kien hemm saħansitra xi kandidati li lanqas biss kienu jafu li jridu jitkellmu huma; ħasbu li l-eżaminatur għandu jistaqsihom il-mistoqsijiet u huma sempliċiment iwegbuhom.

Minn dak li rrapportaw l-eżaminaturi fuq din is-sessjoni tal-Orali tal-Malti fil-Livell Avvanzat l-influenza tal-Inglist reġgħet inħasset fit-taħdit ta' xi kandidati li kienu pronti użaw il-kelma jew l-espressjoni missellfa meta setgħu faċilment sabu ekwivalenti nattiv għaliha. L-eżaminaturi nnutaw kliem bħal *news, weekend, mental health, just, awareness, skills, bus, courses, effort, series, action, once, loan, jimpruvja*.

Xi kandidati użaw kliem żbaljat grammatikament, ivvintat jew kliem li ma kienx jagħmel sens fil-kuntest bħal ngħidu aħna, *kwalifikatijiet* (minflok *kwalifiki*), *jespressjonaw* (minflok *jesprimu*), *diżadvantaġġati* (minflok *żvantaġġati*), *alternazzjoni* (minflok *alternattiva*), *kliem ħżiena* (minflok *kliem ħażin*), *advertiment* (minflok *riklam*), *intervizzjoni* (minflok *intervista*), *addizzjoni* (minflok *vizzju*). Kien hemm ukoll xi kandidati li użaw b'mod esagerat kliem u espressjonijiet (*fillers*) bħal "tipo" u "I mean".

Kummenti dwar it-temi individwali

Il-kampanji għall-ġbir ta' flus f'Malta

Tema li gabet reazzjonijiet varji. Kien hemm min qal li dawn il-kampanji jxebbahom mal-irkant – kompetizzjoni ta' min jagħti l-aktar; wieħed jagħti halli jibqa' magħruf; ma tninggżux il-kuxjenza. Min-naħa l-oħra dawn il-kampanji huma ta' għajnuna għal dawg il-persuni li għandhom il-marda tal-kanċer u anke għall-familjari tagħhom. Kandidati oħra sabu problema jtkellmu fuq kampanji differenti ta' ġbir ta' flus barra l-Istrina, Puttinu Cares u Id-Dar tal-Providenza. Hsieb komuni kien li dawn jiġbru għan-nies morda. Hadd ma semma li jeżistu inizjattivi oħrajn ta' ġbir tal-flus. Kien hemm min saħansitra hallat il-kelma 'kampanji' mal-ambjent naturali li nsibu fil-kampanja u għalhekk beda jtkellem fuq ġbir ta' flus favur l-ambjent. B'mod ġenerali l-kandidati deheru konvinti mill-punti li qajmu.

I-użu tal-Facebook fost il-Maltin bżonjuż, hela ta' hin, jew abbużiv?

Il-kandidati deheru kunfidenti fid-diskussjoni tat-tema. Jidher li huma familjari mal-Facebook. Fost il-ħafna punti validi, semmew li l-privatezza tal-individwi qed tiġi mhedda minħabba l-Facebook. Hareġ li l-Facebook m'għadux l-uniku sors ta' komunikazzjoni fost iż-żgħażaġh għax semmew siti soċjali oħra li huma familjari magħhom. Deher il-preġudizzju taż-żgħażaġh lejn l-adulti għax ħafna minnhom huma tal-impresjoni li l-adulti ftit li xejn jużaw il-facebook. Il-maġġoranza tal-kandidati ma kellhomx bżonn ta' għajnuna u d-diskussjoni kienet waħda mexxejja. Xi ftit kandidati semmew ħafna punti fil-bidu mingħajr ma elaboraw fuqhom. Madankollu bil-mistoqsijiet provduti setgħu jkomplu jimirfu fid-diskussjoni tagħhom.

Il-ħarsien tar-regolamenti tas-sewqan fost il-Maltin.

Xi studenti li għadhom ma bdewx isuqu ħassewhom skomdi jittrattaw dan is-suġġett. Kien hemm oħrajn li ftit li xejn urew li huma familjari mar-regolamenti tas-sewqan u għalhekk l-uniċi referenzi ta' ksur ta' regolamenti kienu sewqan eċċessiv, l-użu tal-mowbajl waqt is-sewqan u sewqan taħt l-influenza tal-alkoħol. Rigward it-tħaddim tas-sistema tat-tnaqqis ta' punti għal ksur ta' regolamenti l-biċċa l-kbira wrew li kienu semgħu biha imma mhux kollha kienu jafu eżatt kif taħdem u kien hemm ukoll xi kandidati li qalu li din is-sistema ma ġietx spjegata sew lill-pubbliku. Xi wħud qalu li aħna bħala poplu m'aħniex edukati biżżejjed fejn jidhol is-sewqan. Kollox ma' kollox, il-kandidati li tkellmu dwar din it-tema marru pjuttost tajjeb.

Il-faqar f'pajjiżna, kemm hu reali?

Il-biċċa l-kbira tal-kandidati sabuha ħafifa jtkellmu fuq il-faqar materjali. Min-naħa l-oħra kien hemm ħafna li sabuha bi tqila biex jiddiskutu forom oħra ta' faqar. Hafna minnhom ftit li xejn jafu fuq x'qed isir biex jittaffa l-faqar f'pajjiżna u dawn ħassewha ftit iżjed diffiċli minn oħrajn biex jiddiskutu din it-tema. Xi wħud mill-kandidati jemmnu li l-faqar f'pajjiżna se jiżded jekk l-inċentivi tal-Gvern se jkunu jikkonsistu biss fi flus. Saħqu li l-awtoritajiet konċernati għandhom jedukaw lill-poplu Malti u minn età bikrija t-tfal għandhom jiġu mgħallma jemmnu fil-valur tax-xogħol. Hawnhekk il-kandidati semmew kemm huma importanti l-eżempji li l-ġenituri jagħtu lil uliedhom.

Il-problema tad-droga f'pajjiżna

Ħafna mill-kandidati ħassewhom kunfidenti jittrattaw dan is-suġġett l-iktar dwar it-tipi ta' droga li jeżistu f'pajjiżna. Dehru li huma informati fuq il-ligi l-ġdida li tippermetti l-użu tad-droga għal skopijiet terapewtiċi. Issemmew ukoll punti oħra bħan-nuqqas ta' valuri u n-nuqqas ta' rispett lejn il-ħajja. Il-maġġoranza tal-kandidati li tkellmu dwar dan is-suġġett tkellmu b'ċerta kunfidenza mingħajr il-ħtieġa ta' għajnuna żejda mill-eżaminatur.

Il-problema tal-vjolenza domestika f'Malta

Diversi studenti qajmu aspetti differenti fuq dan is-suġġett. B'danakollu l-idea ta' vjolenza domestika f'moħħ ħafna minnhom hi dik fiżika biss. Kien hemm oħrajn li ftit li xejn jafu li l-vjolenza domestika hi mifruxa f'diversi setturi tas-soċjetà. Kien hemm min qal li fost in-nies sinjuri ma teżistix vjolenza domestika. Min-naħa l-oħra ħafna mill-kandidati sostnew li mhux in-nisa biss isofru minn vjolenza domestika imma anki wkoll l-irġiel. Kważi ħadd ma kien jaf isemmi l-għaqdiet li jgħinu lil min ikun għadda minn din l-esperjenza kerha. Jidher li numru ġmielu ta' kandidati mhumiex konxji biżżejjed minn din il-problema u għaldaqstant komplew iduru mal-istess żewġ punti li semmew.

Il-libertà tal-espressjoni tal-ġurnali u s-siti tal-aħbarijiet f'Malta

Kien hemm għadd ta' kandidati li dan is-suġġett sabuh tqil, l-iktar meta ddiskutew il-ġurnali ppubblikati. Kien hemm xi wħud li rriferew ħafif ħafif għal xi grajjiet li seħnew f'pajjiżna dan l-aħħar. Ħafna minnhom ma kinux kapaċi jfissru biżżejjed safejn għandhom jaslu l-kummenti mill-ġurnali jew min-nies fuq is-siti soċjali. Il-maġġoranza tal-kandidati ma tantx daħlu fil-fond tal-argumenti. Deher ċar li l-kandidati jisimghu l-aħbarijiet, meta jisimghuhom, u jieqfu hemm. Kollha qablu li għandu jkun hemm din il-libertà, imma ma kinux jafu l-għaliex għandha tkun hemm.

In-nisa f'karigi ta' tmexxija jew ta' responsabilità

Bosta kandidati li għażlu dan is-suġġett batew biex jiżvolġu u jiżviluppaw l-ideat dwaru. Ftit li xejn irriferew għall-fatt li aktar nisa milli rġiel qed jiggradwaw f'diversi oqsma u x'tip ta' xogħol qed ifittxu. Xi wħud affermaw il-fatt li l-preġudizzji kontra n-nisa ġejjin mill-antik u li l-idea ġenerali hi li l-irġiel huma iktar kapaċi għal ċerti karigi. Ftit li xejn kienu kapaċi jsemmu b'isimhom nisa Maltin li għandhom karigi importanti. Kważi jaħsdek il-fatt li xi studenti ġuvintur li tkellmu dwar din it-tema dehru li qed iħossuhom skomdi jtkellmu fuqha quddiem l-eżaminatrici.

It-trasport pubbliku f'Malta: progress jew rigress?

Ħafna mill-kandidati ħassewhom komdi jiddiskutu dan is-suġġett. Xi ftit urew ħila kbira kif żvolġew l-argument. Jjidher li ħafna minnhom jiffrekwentaw it-trasport pubbliku għaliex semmew b'mod mexxej u matur il-vantaġġi u l-iżvantaġġi tiegħu. Oħrajn urew li jafu bl-inċentivi li jeżistu għal min juża dan is-servizz. Kien hemm oħrajn li kienu kapaċi jtkellmu dwar alternattivi biex jitnaqqas it-traffiku fit-toroq. Fost il-kummenti li semmew kien hemm min saħansitra qal li l-karrozzi tal-linja ta' qabel kienu aħjar minn dawk tal-lum.

L-istabbilimenti kbar tax-xiri

Ħafna mill-kandidati sabuha ħafifa jtkellmu dwar dan is-suġġett għaliex deher li huma jiffrekwentaw dawn l-istabbilimenti. Ħareġ ċar il-fatt tal-vantaġġi li joffru u li jħajru lil dak li jkun jixtri. Min-naħa l-oħra ħafna ħassewha bi tqila juru kif wieħed jista' jikkontrolla l-ispiza meta jmur jixtri mingħandhom. Ħarġet ħafna l-idea li hawn min jixtri minn dawn l-istabbilimenti bħala turija ta' status soċjali għoli.

L-ismijiet tat-trabi

Ħafna mill-kandidati li għażlu din it-tema sabuha pjuttost faċli u ġabu argumenti sodi favur l-ismijiet ta' xejra tradizzjonali kontra ismijiet li jinħassu strambi. Inħass però n-nuqqas ta' informazzjoni dwar x'qed jagħmlu pajjiżi oħra biex jilqgħu għall-problema ta' ismijiet li jistgħu jagħmlu ħsara lit-tfal. Madankollu, xorta waħda kien hemm dawk il-ftit kandidati li kienu xotti ferm fl-ideat tagħhom u kellhom jiddependu ħafna mill-għajnuna tal-eżaminaturi biex ikomplu jitkellmu.

Il-flus huma mezz, u mhux skop fihom infushom

Il-maġġoranza tal-kandidati li għażlu din it-tema sabu ħafna xi jgħidu dwarha u semmew bosta aspetti marbutin magħha. Bosta ħarġu argumenti sodi dwar kif wieħed għandu jieħu ħsieb il-flus. Dehru familjari mal-idea ġdida tal-flus diġitali flok il-karti u l-muniti. Kien hemm iżda numru mdaqqas ta' kandidati li ma kinux kapaċi jsemmu xi qawl marbut mal-flus jew min lanqas biss kien sema' bil-qwieli *Bla flus la tgħannaq u lanqas tbus*, u *Bil-flus tagħmel triq fil-baħar*.

Il-problema tal-iskart

Għal dan is-sugġett ħafna mill-kandidati dehru ppreparati sew u l-biċċa l-kbira wrew li jafu x'qed isir f'pajjiżna f'dan ir-rigward. B'danakollu ftit kienu jafu li Malta għandha l-ogħla rata ta' skart li jintrema fil-miżbla u l-anqas rata ta' riċiklaġġ fl-Unjoni Ewropea. Min-naħa l-oħra kien hemm min wera li qara kitbiet dwar x'qed jġri f'pajjiżi oħra rigward is-separazzjoni tal-iskart. Kien hemm saħansitra min, minn jeddu, qabbel lil Malta ma' Għawdex u anke tkellem dwar dak li osserva f'pajjiżi oħra li żar.

L-industrija tal-bini

Dan is-sugġett ġie ttrattat tajjeb mill-biċċa l-kbira tal-kandidati. Ħarġet ċara l-idea li l-industrija tal-bini qed tnaqqas l-ispazji miftuħa f'Malta. Min-naħa l-oħra ħafna minnhom ħassewha bi tqila biex juru soluzzjonijiet għall-koppji zgħażaġh li qed ifittxu dar jew appartament fejn joqogħdu mingħajr ma tkompli isir ħafna ħsara lill-ambjent naturali.

Naqra l-ktieb jew nara l-film?

Diversi kandidati ħassewhom kunfidenti jitkellmu b'mod ġenerali fuq din it-tema. Bosta argumentaw b'mod matur u kien hemm ukoll min daħal fil-fond fit-teknika tal-films, u anke tal-kitba. B'danakollu ħaġa tal-iskantament hija li numru ġmielu ta' kandidati sabuha bi tqila jitkellmu fuq xi ktieb partikolari li qraw jew xi film li raw. Minn din il-ħaġa ħareġ ċar li xi wħud mill-kandidati kulma jaqraw huma l-kotba li għandhom fis-sillabu fil-livell avvanzat.

L-eżami tal-kitba (90%)

L-ewwel karta

Introduzzjoni

Jekk wieħed janalizza r-rizultati tal-ewwel karta ta' din is-sena, ma jistax ma jinnotax li kien hemm għadd sabiħ ta' kandidati li ġabu marki tajbin. B'mod ġenerali deher titjib fil-livell tal-ortografija, l-espressjoni u l-iżvilupp ta' ideat. Min-naħa l-oħra ma naqsux dawk il-kandidati li ma marru xejn tajjeb. Wieħed ma jistax jifhem kif xi kandidati jersqu għal eżami ta' dan il-livell meta jkunu batuti f'ħafna aspetti tal-lingwa bħall-ortografija, il-puntegġjatura u l-espressjoni.

II-Komponent

It-titli tal-ħames komponenti li ngħataw din is-sena kienu dawn:

1. Il-films ibiddu l-valuri tas-soċjetà.
2. L-allat tagħna.
3. Iċ-ċertifikati akkademici huma l-kejl tas-suċċess. Taqbel?
4. Is-siwi tar-ritratti f'album.
5. Il-mirakli tal-medicina.

L-iktar titli li ntgħażlu kienu n-numru (2) u (3). Wieħed jinnota b'sodisfazzjoni li ftit ħafna kienu l-kandidati li dawru s-suġġett f'wieħed narrattiv. Il-parti l-kbira tal-kandidati kitbu komponenti argumentattivi kif kien mistenni minnhom. Ftit ukoll kienu dawk il-kandidati li ħarġu barra mis-suġġett. B'mod ġenerali l-ideat kienu tajbin b'Malti mexxej imma ftit li xejn oriġinali. B'mod pożittiv kien hemm diversi li nqadew bil-qwieli biex isaħħu l-argumenti tagħhom. Għalkemm mhux daqs is-snin ta' qabel, ta' min jirrimarka li kien hemm numru ta' kandidati li kitbu ħafna inqas jew ħafna aktar kliem minn dak mitlub u għalhekk tilfu l-marki minħabba f'hekk. Għal darba oħra xi komponenti kien fihom numru ta' żbalji bażiċi tal-ortografija u tal-grammatika.

Il-kandidati li għażlu l-ewwel komponent kellhom x'aktarx argumenti ta' xejra negattiva. Kienu ftit dawk il-kandidati li ħarġu l-effetti pożittivi tal-films fuq il-valuri tas-soċjetà. Xi whud waqgħu f'ton ta' prietka ta' x'films wieħed missu jara jew x'ma jmissux jara. Fil-komponent (2) kien hemm każi fejn xi kandidati interpretaw il-kelma 'allat' mil-lat reliġjuż biss u b'hekk ħarġu jew kważi ħarġu barra mis-suġġett. Dawn il-kandidati qagħdu jfissru l-iżvilupp tar-reliġjonijiet jew inkella tkellmu fuq il-ħafna reliġjonijiet li jinsabu fid-dinja. Oħrajn ħlew nofs il-komponent biex jiddiskutu t-twemmin f'diversi allat reliġjużi. Barra minn hekk l-ideat ftit li xejn kienu oriġinali. Xi whud mill-komponenti kienu ta' natura didattika, qishom prietki. Il-kandidati li għażlu l-komponent (3) b'mod ġenerali kellhom aktar ideat bilanċjati u semmew diversi modi ta' kif jista' jitkejjel suċċess. Ta' min jinnota li kemm-il darba ssemmew listi sħaħ ta' ċertifikati li jakkwistaw il-kandidati kemm idumu jattendu l-iskola. Xi kandidati li għażlu l-komponent (4) spiċċaw kitbu b'mod narrattiv u semmew eżempji li ftit li xejn kienu realistiċi. Min-naħa l-oħra ħafna kandidati wrew b'mod ċar id-differenza bejn album b'ritratti stampati u album diġitali. Numru ġmielu ta' kandidati li għażlu l-komponent (5) kellhom ideat pjuttost foqra u immaturi. Il-parti l-kbira ta' dawn il-kandidati tkellmu l-aktar fuq il-pilloli komuni li nieħdu biex nikkumbattu l-mard ta' kuljum milli fuq l-avvanzi kbar li saru fil-medicina.

It-Traduzzjoni

Fis-sessjoni ta' Mejju l-kandidati kellhom jittraduċu din is-silta:

"Researchers from Queen's University Belfast have discovered that the first people to inhabit Malta arrived 700 years earlier than history books indicate. Through analysis of ancient soils, the researchers have found that the first inhabitants arrived about 5,900BC. DNA analysis revealed they came from different parts of the Mediterranean and Europe, including Africa. The first inhabitants of our islands were robust and healthy and survived harsh climate conditions. The researchers also found that a second colonisation arrived in 3,850BC from Sicily and lasted an extraordinary 1,500 years in Malta without a break. This sort of settlement stability is impressive and unheard of in Europe."

B'mod ġenerali ftit kienu l-kandidati li wrew li huma mħarrġin biżżejjed f'dan l-eżercizzju. Fost il-ħafna nuqqasijiet l-eżaminaturi nnutaw ommissjonijiet ta' kliem jew frażijiet importanti mis-silta bl-Ingliż, numru ta' ħbieb qarrieqa u kelmiet jew frażijiet li tħallew bl-Ingliż meta faċilment setgħu ġew tradotti bil-Malti (bħal *researchers*, *DNA analysis* u *robust*) u bosta traduzzjonijiet litterali. Kienu nnutati wkoll numru ta' interpretazzjonijiet u traduzzjonijiet żbaljati ta' partijiet mis-silta li kellha tiġi tradotta bħal pereżempju: l-università tar-Reġina (*Queen's University*); ħamrija arkajka, ansestrali, anzenta (*ancient soils*), bla mistrieħ, bla rikreazzjoni, bla brejk (*without a break*); inħabitanti (*inhabitants*); settiment, installazzjoni, settellar (*settlement*);

mhux mismugħ (*unheard of*); diskaverija (*discovery*); *extraordinarju* (extraordinary); *salvaw* (survived). Jidher ċar li hemm bżonn li dan l-eżerċizzju jittiehed aktar bis-serjetà. Jista' jkun li l-ftit marki li għandu l-eżerċizzju ma tantx jinkoraġġixxi lill-kandidati jiddedikaw ħafna ħin għalih.

Il-Lingwistika

F'din it-taqsimha l-kandidati kellhom jagħzlu waħda minn dawn iż-żewġ mistoqsijiet:

1. Fil-Malti l-qofol tat-tiswir morfologiku huwa bażikament imsejjes fuq l-għeruw Semitiċi u z-zkuk morfemiċi Rumanzi. Barra dawn ma jonqsux ukoll proċessi ta' formazzjoni u tiswir oħra. Iddiskuti b'eżempji xierqa mill-ilsien Malti.
2. Il-bilingwiżmu f'Malta m'għandux jispiċċa fi 'għlied' bejn iż-żewġ lingwi uffiċjali. Iż-żewġ lingwi neftiguhom biex jaqduna f'kuntesti differenti. Ikkummenta u agħti eżempji ta' kif il-bilingwiżmu jista' jkun ta' fejda.

Il-maġġoranza tal-kandidati wieġbu l-mistoqsija (2). Nistgħu ngħidu li b'mod ġenerali l-livell tat-tweġibiet għaż-żewġ mistoqsijiet ma kienx hażin anzi, xi wħud mit-tweġibiet kienu tajbin ħafna. Hija ħasra li wħud mill-kandidati tilfu l-marki minħabba żbalji ortografiċi u grammatikali.

Il-parti l-kbira tal-kandidati li wieġbu l-ewwel mistoqsija laqtu l-aspetti kollha tagħha. Madanakollu, kien hemm xi kandidati li ffukaw biss fuq l-għeruw u z-zkuk morfemiċi waqt li ma ddiskutewx proċessi oħra bħall-kalki, it-tqarwiż, eċċ. Oħrajn ikkonċentraw iktar fuq il-grammatka trasformazzjonali filwaqt li xi wħud ftit li xejn għamlu referenza għas-sehem tal-affissi. Xi kandidati ħarġu barra mis-sugġett minħabba li injoraw il-mistoqsija u spiċċaw jiktbu b'mod ġenerali dwar il-Malti lsien imħallat u saħansitra komponiment minnhom kien dwar is-semantika.

Numru ġmielu ta' kandidati li wieġbu t-tieni mistoqsija ħlew ħafna mill-komponiment jiddiskutu l-iżvilupp storiku tal-bilingwiżmu jew jitektellmu fuq diversi tipi ta' bilingwiżmu. Kien hemm oħrajn li ħarġu b'kummenti bħal li l-Malti se jispiċċa jmut minħabba l-Ingliż u li l-Ingliż hu iktar importanti mill-Malti jew li hawn ħafna iktar nies f'Malta li qed jitektellmu bl-Ingliż milli bil-Malti. Barra minn hekk kien hemm ħafna kandidati li minflok tkellmu fuq il-benefiċċji tal-bilingwiżmu u f'liema kuntesti l-Malti u l-Ingliż jistgħu jaqduna l-aħjar, spiċċaw tkellmu fuq il-'għlied' bejn iż-żewġ lingwi.

Żball komuni fit-tweġibiet jikkonċerna l-organizzazzjoni tal-ideat. Bosta kandidati bħal donnhom ma jorganizzawx sew ħsibijiethom f'paragrafi u saħansitra deher li kien hemm komponimenti li rriproduċew kelma b'kelma l-materjal studjat bl-amment u għalhekk inkludew xi materjal irrelevanti għall-mistoqsija.

Kummenti dwar il-Kitba

Kif irrimarkajna aktar 'il fuq, fl-ewwel karta din is-sena kien innotat titjib inkoraġġanti fil-livell tal-Malti f'għadd sabiħ ta' kandidati. B'danakollu xorta jibqa' l-fatt li kien hemm għadd ġmielu ta' żbalji fl-ortografija, fil-grammatka u fis-sintassi. Kien hemm kandidati li tilfu l-marki kollha marbutin mal-ortografija u mal-grammatka. Iktar ma jgħaddu s-snin aktar qed tkun innotata żieda fl-użu ta' kliem bl-Ingliż jew influwenzat mill-Ingliż. Din li ġejja hija lista ta' żbalji l-aktar komuni li deher fl-iskritti tal-ewwel karta tal-eżami.

a) żbalji ortografiċi

(i) *żbalji li jikkonċernaw l-għ u l-h:*

jaqqhad (jgħaqqad); iġġielgħu (iġġiegħlu); jibgħatuna (jibagħtuna); tgħat (tat); jaqtaw (jaqtgħu); xogħolijiet (xogħlijiet); taddih (tgħaddih); jinagħqdu (jingħaqdu); nogħżuhom (ngħożżuhom); stagib (stagħgib); ingeluhom (ingegħluhom); nilgħabu (nilagħbu); baqaw (baqqgħu); jibgħatu (jibagħtu); ibgħati (ibati); jagħlmuna (jgħallmuna); mgħaluq (magħluq); semgħa (sema'); bl-għola marka (bl-oghla marka); jgħażlu (jagħzlu); ma setawx (ma

setgħux); ma joġbokx (joġġbokx); kollhu (kollu); minnha (minna); jagħdi (jgħaddi); najdu(nghidu); għarma (arma); għada (għadha); mgħomijin (mogħmijin); jgħeleb (jegħleb); sogħdi (sodi); qeda (qiegħda); l-għaqwa (l-aqwa); għatt (qatt); jġelugħna (jġegħluna); magħġla (mgħaġġla); xtagħqu (xtaqu); jifmhu (jifhmu); tbaġhtija (tbatija); jeqrgħed (jeqred); qasgħam (qasam); xgħira (xejra); ma twiegħdx (ma twegħidx); telbek (tegħlbek); ma jolġħqotx (ma jolqotx); żagħżagħ (żgħażagħ).

(ii) *żbalji li jikkonċernaw il-vokali ie:*

joffrielek (joffrielek); rnexxilhom (rnexxielhom); ifieq (ifiq); qiegħdin (qegħdin); tistennik (tistenniek); drajniha (drajnieha); ma tieqafx (ma tiqafx); jirnexxielha (jirnexxilha); mġieba (mġiba), siegħat(siegħat)

(iii) *żbalji li jirrigwardaw id-Deciżjonijiet 1:*

Minkejja li dalwaqt joħorġu d-*Deciżjonijiet 2*, għadna nsibu xorta waħda bosta żbalji li jirrigwardaw id-*Deciżjonijiet 1*.

per eżempju (pereżempju), la darba (ladarba), kull ma (kulma), skond (skont), fil-waqt (filwaqt), bħal ma (bħalma), għallanqas (għall-anqas), sewwa sew (sewwasew); kemmxejn (kemxejn), wiċċ'imb wiċċ (wiċ imb wiċċ), m'hijiex (mhijiex), filfatt (fil-fatt), bil-lejl (billejl), daqs li kieku (daqslikieku).

(iv) *żbalji ta' diversi kliem ieħor:*

iġifieri (jigifieri), ħabba (minħabba), 'l-quddiem ('il quddiem); kemm il-darba (kemm-il darba), tal-llum (tal-lum), ankè (anke); ideja (idea); qas (lanqas); wassla (wasla) tlitt vizzji (tliet vizzji); minn rah (min rah); minn naħa l-oħra (min-naħa l-oħra); huwa ukoll (huwa wkoll); beda' (beda); huwa mportanti (huwa importanti); soċjeta (soċjetà); universita (università).

b) *żbalji grammatikali*

kwalifikazzjonijiet (kwalifiki); intervenzjoni (intervent); jiġi preventat (jiġi prevenut); maġikali (maġiku); diskuraġġati (mhux inkoraġġiti); nespożaw (nesponu); jikkopja (minn *to cope*); kapturati (minn *captured*); jirriżortaw (minn *to resort*); konċern (inkwiet); poljuzzjoni (tniġġis); jobtjeni (jakkwista); unreali (mhux reali); nadmiraw (nammiraw); suċċessabbli (jagħmel suċċess); *businessmens* (negozjanti); deklarazzjoni (dikjarazzjoni); inġezzjoni (tilqima); xenat (xeni); jiddiżrispettaw (ma jirrispettawx); diżvantaġġi (żvantaġġi); ikun suċċessiv (ikollu suċċess); kumдитеzza (kumdità); eventi (ġrajji); branċijiet (friegħi).

I-edukazzjoni huwa l-aktar ħaġa (l-edukazzjoni hija l-aktar ħaġa); il-Malti hija lingwa (il-Malti huwa lingwa); persuna jkun (persuna tkun); reliġjon antik (reliġjon antika); edukazzjoni għoli (edukazzjoni għolja); dawn il-logħob (dan il-logħob); mard koroh (mard ikrah); dawn it-tilqim (dan it-tilqim); kliem sbieħ (kliem sabiħ jew kelmiet sbieħ).

(N.B. Il-kliem fil-parentesi juri l-kelma jew frażi korretta).

It-tieni karta

Taqsim A: Il-Poeżija tas-Seklu XX

F'din it-taqsim a ngħataw dawn iż-żewġ mistoqsijiet biex tingħazel waħda.

1. Il-poeti Maltin jirriflettu, permezz tal-ghodod li toffri l-poeżija, fuq ir-relazzjonijiet kumplessi li jinholqu bejn il-bnedmin. Ikkummenta.
2. Waqt li l-poeti Romantiċi Maltin jinqdew bil-mekkaniżmi li toffrilhom l-arti tal-poeżija biex isawru l-idea tagħhom tan-nazzjon Malti, il-poeti Moderni jikkummentaw permezz tal-poeżija fuq kemm il-Maltin mhumiex jirrispettaw din il-viżjoni Romantika tan-nazzjon. Ikkummenta.

Ma jidhirx li kien hemm xi differenza sostanzjali bejn dawk li għażlu li jwieġbu l-ewwel jew it-tieni mistoqsija. L-ewwel titlu, kien jitlob ċertu impenn mill-kandidati li riedu jsawru l-argumenti ewlenin tagħhom dwar kif il-poeti ttrattaw it-tema msemmija. B'mod ġenerali jista' jingħad li l-biċċa l-kbira tal-kandidati għarfu jisiltu poeżiji relevanti li jkopru l-bixriet diversi li tiegħu r-relazzjoni tal-poeta mal-oħrajn. Fil-poeżiji tradizzjonali u moderni magħżula nflow l-aktar ir-

relazzjonijiet tal-poeta jew poetessa mal-ġenituri, mal-qraba, mal-maħbub jew maħbuba u mal-ħbieb.

Il-biċċa l-kbira tal-kandidati li wiegħbu t-tieni mistoqsija għarfu wkoll jisiltu poeżiji rilevanti, tradizzjonali u Moderni, sabiex joħroġu l-kuntrast bejn iż-żewġ trattamenti opposti. Kienu bosta dawk li għarfu jiffokaw fuq l-aspetti ewlenin li jsawru l-identità Maltija, l-aktar il-lingwa, l-istorja u l-fidi f'Alla, biex imbagħad setgħu jiddiskutu l-kuntrast bejn iż-żewġ trattamenti.

Il-parti l-kbira tal-kandidati għarfu jesprimu ruħhom b'maturità li tixraq lil dan il-livell. Dawn mhux biss iddiskutew jew ikkummentaw b'argumenti tajbin ħafna, iżda kienu kapaċi jikkwotaw b'ċerta eżattezza minn diversi poeżiji biex isaħħu dak li qalu. Min verament qara u interessa ruħu fis-suġġett tal-poeżija, kiteb komponiment tajjeb u ġab marka għolja. L-esejs ta' dawk li ġabu marka għolja kienu miktubin b'Malti tajjeb, bi ftit żbalji ortografiċi u sintattiċi, u fuq kolloxx b'argumentazzjoni li turi ċerta maturità kif mistennija f'dan il-livell.

Sfortunatament mhux il-kandidati kollha laħqu dan il-livell. Ikun utli li tingħata ħarsa lejn x'kienu l-fatturi ewlenin li l-Bord tal-Eżaminaturi jidhirlu li fixklu milli jintlaħaq il-livell mistenni minn dan l-eżami. Għal min biħsiebu joqgħod għall-eżami fil-futur huwa rrakkomandat li qabelxejn ikun evitat l-istudju ta' esejs bl-ament. Bħalma jiġri spiss, xi esejs tistħajjilhom kopja ta' xulxin minħabba l-fatt li ħafna kandidati kważi jitgħallmu bl-ament in-notamenti li jingħatawllhom mill-għalliema. Issib fost oħrajn l-istess introduzzjoni, l-istess referenzi fl-istess ordni u l-istess kwotazzjonijiet. Fiha nfisha mhix xi ħaġa ħażina li jinsiltu l-istess kwotazzjonijiet, imma li jiġri hu li mhux dejjem jintużaw biex tissaħħaħ l-argumentazzjoni kif tkun titlob il-mistoqsija. Il-kandidati jridu jitgħallmu li dawk in-noti li jingħataw, mhux jirriproduċuhom eżatt kif tgħallmuhom, iżda jagħmluhom tagħhom u jiktubhom fi kliemhom.

Nuqqas ieħor komuni kien dak li wħud mill-kandidati, li sfortunatament l-għadd tagħhom mhux żgħir, jintilfu jagħtu informazzjoni ġenerali li tiżvija l-argumentazzjoni mill-mistoqsija mogħtija. L-aktar li ġara dan kien fil-mistoqsija dwar il-Ġens Malti, fejn diversi kandidati spicċaw jikkellmu fuq l-Assedju l-Kbir jew fuq il-personaġġ storiku marbut mal-poeżija, bħal Mikiel Anton Vassalli. Importanti wieħed jiġbed l-attenzjoni, anki jekk il-punt hu ftit ovvjw, li l-għan tal-eżami mhux li jeżamina lill-kandidati fuq l-għarfien tagħhom tal-Istorja ta' Malta imma fuq jekk jafux il-poeżiji li studjaw. Għaldaqstant importanti nişqu li dak kollu li l-kandidati jiktbu fuqu jrid jitrissel direttament mill-poeżiji. B'hekk ikun assigurat li dak li jkun, jibqa' jżomm mas-suġġett.

Taqsim B: Il-Monografiji Poetiċi (10%)

F'din it-taqsim l-kandidati kellhom iwiegħbu waħda minn dawn l-erba' mistoqsijiet:

1. Maria Grech Ganado tinqeda bir-riżorsi stilistiċi li toffri l-poeżija biex tirrakkonta l-esperjenzi kkumplikati tar-relazzjonijiet ta' mħabba, ix-xewqat u d-diżappunti, il-fedeltà u t-tradimenti. Iddiskuti.
2. Fin-natura li toħloq bil-poeżija tagħha, Maria Grech Ganado tara ħafna minn dak li jgħixu jew ifittxu l-bnedmin f'ħajjithom. Iddiskuti.
3. Ikteb dwar ix-xbihat ewlenin li jinqeda bihom Pawlu Aquilina fil-poeżija tiegħu u l-effetti li joħolqu.
4. Fil-poeżija ta' Pawlu Aquilina hemm tensjoni bejn id-dinja kif jixtieqha tkun il-poeta u dinja ġdida li hu ma jaqbilx magħha. Tkellem dwar kif tinholoq din it-tensjoni f'dawn il-poeżiji.

Filwaqt li ftit kien hemm differenza bejn il-kandidati li wiegħbu mistoqsija numru 1 u mistoqsija numru 2 marbutin ma' Maria Grech Ganado, fil-każ tal-mistoqsijiet marbutin ma' Pawlu Aquilina kien hemm preferenza għall-mistoqsija numru 4. B'mod ġenerali jista' jingħad li kienu bosta l-kandidati li għarfu jibnu argumentazzjoni li turi ċerta maturità kif mistennija f'dan il-livell. Il-monografija minnha nfisha, komposta minn ġabra ta' 30 poeżija tal-istess poeta jew poetessa, jidher li għenet lill-kandidati jmorru ftit aħjar minn kif marru fl-ewwel taqsim. Ħareġ biċ-ċar li l-biċċa l-kbira tal-kandidati kellhom idea ċara ħafna tal-essenza poetika u l-filosofija tal-ħajja kif

espressa fil-poeżiji taż-żewġ poeti, u għaldaqstant jidher li sabu anqas diffikultà biex jiktbu l-esej milli sabu fit-tweġiba għall-mistoqsija fit-taqsima preċedenti.

Minkejja dan, għal darba oħra jrid jingħad li kien hemm kandidati li wrew livell baxx fit-tweġiba tagħhom. Il-Bord tal-Eżaminaturi jhossu fid-dmir li jwissi kontra r-riproduzzjoni ta' komponimenti lesti minn qabel, u minflok jinkoraġġixxi lill-kandidati biex jiżvolġu l-argumentazzjoni skont il-mistoqsija li jwieġbu. Jidher li l-istudju bl-amment ta' noti prefabbricati setgħet kienet ir-raġuni ewlenija għala l-kandidati li wieġbu l-mistoqsija marbuta ma' Aquilina evitaw mistoqsija numru 3 li xi wħud hassewha aktar impenjattiva. Minn dawk li għażlu li jwieġbu din il-mistoqsija, kien hemm numru sostanzjali li għarfju jibnu l-argumentazzjoni billi jisiltu xbihat ewlenin fil-poeżija ta' Aquilina.

Sfortunatament kien hemm ukoll numru mdaqqs ta' kandidati li għall-mistoqsija numru 3 spiċċaw jagħtu taqsira tat-temi tal-poeżiji mingħajr ebda referenza għax-xbihat li jsawruhom. Hawnhekk ta' min wieħed ifakkar li s-sillabu jispeċifika li l-kandidati jridu jagħtu attenzjoni għax-"xejriet tematiċi u stilistiċi" tal-poeżiji studjati. Dan ifisser li huwa mistenni mill-kandidati li juru l-kapaċità li jiflu l-għodod letterarji mħaddma miż-żewġ poeti biex iwasslu l-kontenut tematiku tagħhom, u l-effetti li dawn iħallu fuq id-dinja poetika maħluqa. Fl-aħħar mill-aħħar il-kontenut u l-forma, it-tematika u l-istil isawru lil xulxin, u l-kandidati jridu jkunu kapaċi jikkunsidrawhom it-tnejn meta mitluba. Min studja n-noti bl-amment sabha diffiċli biex jikteb dwar ix-xbihat ewlenin u l-effetti li joħolqu fil-poeżija ta' Aquilina kif kienet titlob mistoqsija numru 3. Minflok wieġeb il-mistoqsija, sempliċiment ta taqsira tal-poeżiji.

Raġuni oħra għala numru sostanzjali ta' kandidati fl-erba' mistoqsijiet ta' din it-taqsima ma rnexxilhomx jilħqu l-livell mixtieq hi d-diffikultà li sabu sabiex jesprimu rwieħhom b'Malti tajjeb. Fil-każ ta' dawn il-kandidati, minkejja li kien hemm min irnexxielu jislet il-poeżiji rilevanti biex titwieġeb il-mistoqsija, spiċċaw sabuha diffiċli jsarrfu dak li jafu f'argumentazzjoni solida. Għalkemm dawn il-kandidati wrew ix-xewqa li jesprimu dak li jafu, spiċċaw jirrepetu jew ifissru rwieħhom b'mod pwerili jew aġar minn hekk b'mod li ma jinftihemx. Għalkemm it-Tieni u t-Tielet Karta tal-eżami jittrattaw il-Letteratura, huwa fundamentali li l-kandidati juru l-kapaċità li jesprimu rwieħhom b'Malti korrett u mexxej.

Il-Bord tal-Eżaminaturi jhoss ukoll li għandu jiġbed l-attenzjoni fuq il-mod li bih jintużaw il-kwotazzjonijiet. Bosta kandidati jispiċċaw jixħtu l-kwotazzjoni mingħajr ma jagħmlu ebda sforz biex jintegrawha mal-kuntest li fih titqiegħed. Ir-riżultat ta' dan in-nuqqas hu li s-sentenza li tkun tinkludi l-kwotazzjoni tispicċa ma tagħmilx sens. Nuqqas ieħor hu li l-isem tal-poeżiji ma jiġix identifikat. Dan in-nuqqas jista' jiġi evitat bi ftit attenzjoni.

Fuq nota pożittiva, ta' min wieħed ifahħar u jinkoraġġixxi l-inizjattiva ta' xi kandidati li jutilizzaw il-ħsieb ta' kritiċi jew ħassieba, bħal pereżempju l-applikazzjoni tal-ħsibijiet ta' Simone de Beauvoir u ta' Luce Irigaray fil-każ ta' Grech Ganado, biex jixħtu dawl fuq ċerti aspetti fil-poeżija. Id-deċiżjoni tal-kandidati li jaqraw testi kritiċi minn jeddom tixhed l-interess tal-individwu li jwessa' kemm jista' l-għarfien tiegħu.

Taqsima Ċ: Il-Kritika Letterarja (Poeżija)

F'din it-taqsima l-kandidati jingħataw żewġ poeżiji li qatt ma jkunu raw biex janalizzaw waħda minnhom. Il-kandidati għażlu li jmorru aktar għall-poeżija "Passaġġ" ta' John Aquilina milli għall-poeżija "Fil-Fruntieri ta' Bliet Stranġieri" ta' Mario Azzopardi. Jista' jkun li din il-preferenza kienet determinata mill-istruttura regolari u t-tip ta' trattament fil-poeżija ta' Aquilina. Kien hemm kandidati li dehru mħejjijin sew għal din l-analiżi kritika u wrew il-ħila li jagħtu apprezzament kritiku tal-poeżija magħżula, u għaldaqstant kien jistħoqqilhom il-marka għolja miksuba. Fl-eżerċizzju dawn il-kandidati rnexxielhom joħolqu rabta u bilanċ bejn it-tifsir tal-kontenut u l-analiżi tal-istilistika u l-metrika tal-poeżija.

Minkejja dan, johroġ biċ-ċar li l-kandidati f'din it-taqsimha marru anqas tajjeb milli fit-taqsimiet l-oħra ta' din il-karta. Waħda mir-raġunijiet għala spiss jiġri dan aktarx hi li l-kritika prattika titlob mill-kandidati t-tħaddim tal-ħiliet analitiċi. Il-fatt li l-kandidati jaraw it-testi għall-ewwel darba dakinhar tal-eżami jfisser li huma jkollhom japplikaw dak il-ħin dak li jkunu ppreparaw. Minħabba dan il-fattur, il-kritika prattika tikxef kemm l-individwu jkun kapaċi jifhem il-poeżija u janalizza t-teknika mħaddma li ssawwarha.

B'dispjaċir il-Bord tal-Eżaminaturi jinnota li bosta kandidati nħlew jirriproduċu l-poeżija fi kliemhom minflok janalizzaw ix-xejriet stilistiċi u l-metrika tagħha. Fil-fatt, għadd sostanzjali ta' kandidati ntilfu jiktbu x'qiegħed jgħid il-poeta fi kliemhom, mingħajr ma għamlu analiżi kritika. Għadd ieħor sostanzjali ta' kandidati għamlu l-iżball li jinnutaw l-elementi figurattivi u stilistiċi mingħajr ma qalu x'funzjoni għandhom dawn l-elementi fil-poeżija, jew x'effett iħallu fuq il-binja tematika. L-analiżi ta' dawn, għalhekk, irrendiet ruħha għal lista ta' elementi mingħajr ebda sforz biex ikun analizzat kif setgħu kkontribwew għall-iżvilupp tematiku. Dawn jidhru li għadhom ma jafux kif janalizzaw test letterarju fit-totalità tiegħu. Fl-aħħar mill-aħħar il-kritika prattika tikkonferma kemm is-sistema edukattiva Maltija mhux jirnexxilha tħarreg biżżejjed lill-kandidati fil-ħiliet analitiċi.

Ir-riżultat tan-nuqqas fil-ħiliet analitiċi jinħass ukoll fil-fatt li bosta kandidati jispiċċaw jintilfu jiffokaw fuq dak li hu irrelevant. F'dan is-sens il-Bord tal-Eżaminaturi jixtieq jiġbed l-attenzjoni fuq it-tendenza ta' għadd konsiderevoli ta' kandidati li jfittxu li jużaw l-għarfien li jkunu kisbu mill-qasam lingwistiku mingħajr ma jagħmlu sforz biex japplikaw għall-interpretazzjoni tal-poeżija. L-aktar eżempju tipiku hu meta l-kandidati jisiltu xi kliem mis-silta biex jgħidu huwiex Semitiku, huwiex Rumanz jew hux ġej mill-Ingliż u jieqfu hemm.

Sfortunatament, din il-prattika tidher li qiegħda tirrepeti ruħha kull sena. Minflok huwa ssuġġerit li l-kandidati jitharrġu sew minn qabel janalizzaw kif il-poeta jibni t-tema tal-poeżija permezz tal-kliem li jagħżel. Issib kandidati li jirnexxilhom jagħmlu dan l-eżerċizzju b'suċċess. Pereżempju fil-poeżija ta' Mario Azzopardi, għadd imdaqqs ta' kandidati għarfju jorbtu "ferrovija", "vaguni" u "rkiekel tal-għadam" biex inkwadraw il-poeżija fil-kuntest tal-kampijiet tal-konċentrament. Kwalunkwe interpretazzjoni bbażata fuq il-kliem użat fil-poeżija tixhed sforz validu min-naħa tal-kandidati, u għaldaqstant hija inkoraġġita ħafna.

B'dispjaċir ma jistax ma jiġix innutat li f'din it-taqsimha, forsi aktar mit-taqsimiet l-oħra, kien hemm diversi żbalji gravi tal-kitba, l-aġħar fosthom daww tas-sintassi u tal-ortografija. Barra dawn kien hemm min ma użax punteġġjatura, jew ma użahix kif suppost. Pereżempju kien hemm drabi fejn il-punt jithalla barra, bil-konsegwenza li ma tkunx taf fejn tispicċa sentenza u tibda l-oħra. Dan in-nuqqas mhux ittollerat f'dan il-livell.

Kumment Ġenerali:

Il-Bord tal-Eżaminaturi jinnota b'sodisfazzjon li huma bosta l-kandidati li jidhru li huma ppreparati sew biex jiddiskutu u jikkritikaw test letterarju. F'ċerti esejs ma tistax ma tapprezzax il-ħakma murija tal-Malti u l-profondità u ċ-ċarezza li biha l-argumentazzjoni tiġi espressa. Minkejja dan, ma jistax ma jiġix innutat ukoll li għadek issib numru mdaqqs ta' kandidati li huma 'l bogħod milli jilħqu l-livell mixtieq. Dawn mhux biss ħadu żbalji kontinwi fl-ortografija, imma wrew nuqqasijiet grammatikali gravi. Xi wħud, anki f'dan il-livell, għadhom isibuha bi tqila biex jesprimu l-ħsibijiet tagħhom b'Malti miktub tajjeb u li jinftiehem. Il-kandidati għandhom jispjegaw ruħhom b'Malti ċar u mexxej, u fuq kollox jiktbu l-ħsibijiet tagħhom f'komponent ta' ċertu tul u kwalità.

It-tielet karta

Taqsimha A: Id-Drama

F'din it-taqsimha l-kandidati kellhom iwiegħbu waħda minn dawn l-erba' mistoqsijiet:

1. *Qabel Tiftaħ l-Inkjesta* ta' Alfred Sant huwa drammi li jistharreg il-mezzi li bihom kull żvilupp jista' jkun tajjeb jew jista' jkun ħażin. Id-drammi huwa mezz prattiku biex isseħħ diskussjoni pubblika. Iddiskuti b'rabta mal-kliem tal-karattri matul id-drammi.
2. *F'Qabel Tiftaħ l-Inkjesta* Alfred Sant irid juri li l-politika hi dibattitu kontinwu li jinvolvi argumenti, għażliet u deċiżjonijiet. Il-kuntrasti bejn karattri differenti huma l-mezzi li bihom l-awtur juri li kull pass politiku huwa mibni fuq ħsieb. Iddiskuti d-drammi billi tirreferi għall-ħsieb ta' karattri differenti
3. Francis Ebejer jibni d-drammi tiegħu *Menz* fuq żewġ xejriet li jidhru opposti għal xulxin fi ħdan il-kuxjenza tal-protagonista: il-qawwa tal-konvinzjoni tiegħu fuq naħa, u l-karattru magħluq, gwejjed, fuq in-naħa l-oħra. Iddiskuti l-karattru ta' Menz fid-dawl ta' dan il-kuntrast tipiku tiegħu.
4. Id-drammi *Menz* ta' Francis Ebejer juri kif wieħed mill-aqwa valuri tal-bniedem huwa l-libertà. Id-drammi kollu huwa espressjoni ta' din il-mixja twila fil-kuxjenza tal-persunaġġ ewlieni. Uri dan b'rabta mat-test.

Numru kbir ta' kandidati għażlu li jwieġbu l-mistoqsijiet dwar *Menz* ta' Francis Ebejer, u mhux dwar "*Qabel tiftaħ l-Inkjesta*" ta' Alfred Sant. Madankollu kien hemm numru kbir ta' studenti li ma ffukawx il-komponent kollu fuq it-titlu u awtomatikament spiċċaw jirrakkontaw l-istorja minflok janalizzaw l-aspett mogħti fit-titlu. Uħud daħlu fid-dettall dwar karattri oħra, meta l-mistoqsijiet kienu ċari li huma dwar il-protagonist. Ħafna studenti li għażlu r-raba' mistoqsija kitbu komponent dwar in-nuqqas ta' libertà fil-belt minflok dwar il-mixja ta' Menz fil-kuxjenza. Jista' jkun li l-kandidati tfixxlu fl-analiżi u taw rakkont peress li d-drammi kollu huwa marbut mal-idea ta' libertà.

Kien hemm ftit kandidati li qabblu x-xogħol studjat ma' xogħlijiet barranin, bħal *Animal Farm* ta' George Orwell, u oħrajn li rreferew għal studji psikoloġiċi ta' Carl Jung. Referenzi simili jaqalghu l-komponent tal-kandidati u jagħtuh bixra ta' analiżi mirquma. Però numru kbir ta' kandidati jirreferu għall-istess xogħlijiet, u għaldaqstant dan jagħti l-impressjoni li l-informazzjoni kienet parti minn xi noti provduti mil-letturi. Bħala eżempju jista' jingħata wkoll ir-rumanz *The Handmaid's Tale* li wkoll jiddiskuti stat dittatorjat, b'karattri oppressati u mqabbdin isegwu r-regoli mill-kbarat tagħhom. Bosta kandidati kienu kapaċi jsaħħu l-argument tagħhom bi kwotazzjonijiet addattati.

Bosta kandidati li għażlu t-tielet mistoqsija kienu kapaċi joħorġu l-kuntrasti fi ħdan il-karattru ta' Menz, imma f'dan il-każ ukoll, ma naqsux dawk li kitbu komponent ġenerali fuq id-drammi, bħallikieku tgħallmuh bl-amment.

It-tieni mistoqsija ta' din it-taqsimha ntgħażlet minn numru żgħir ħafna ta' kandidati. Dawk li wieġbu din il-mistoqsija kienu jidhru li jafu d-drammi sew u għamlu analiżi tajba dwar il-karattri u l-politika, kif kien mitlub.

L-ewwel mistoqsija ma ntgħażlet minn ħadd. Dan jissuggerixxi li l-kandidati sabu din il-mistoqsija pjuttost impenjattiva u ħadd ma ssogra jwegħibha.

Taqsimha B: In-Narrattiva

Il-mistoqsijiet f'din it-taqsimha kienu dawn li ġejjin u l-kandidati kellhom iwieġbu waħda minnhom:

1. Lino Spiteri jinqeda bl-esperjenza tiegħu biex fi ktieb bħal *Ħala taż-Żgħożija u Stejjer Oħra* joffri realtà li l-qarrejja huma mistennija janalizzawha. Iddiskuti dan billi tapplika din il-konkluzjoni għal eżempji misjuba fl-istejjer.

2. F'kull rakkont ta' *Ħala taż-Żgħożija u Stejjer Oħra* Lino Spiteri jibni kolloxx fuq persunaġġ centrali u fuq ir-relazzjoni tiegħu mal-persunaġġi l-oħrajn. Iddiskuti b'rabta mal-istejjer tiegħu.
3. F'*Leli ta' Ħaż-Żgħir* omm Leli mhix il-protagonista, iżda jista' jingħad li l-influwenza tagħha tinħass matul ir-rakkont kollu. Iddiskuti r-rumanz b'ħala eżempju tal-qima ta' Ġużè Ellul Mercer innifsu lejn ommu.
4. Ġużè Ellul Mercer, l-awtur ta' *Leli ta' Ħaż-Żgħir*, jikkritika lil pajjiżu sewwasew għaliex iħobbu ħafna. Iddiskuti b'rabta mat-test b'liema modi r-rumanz juri din l-imħabba kif ukoll din il-kritika minsuġin flimkien.

Kien hemm bilanċ fl-għażla bejn *Ħala taż-Żgħożija* ta' Lino Spiteri u *Leli ta' Ħaż-Żgħir* ta' Ġużè Ellul Mercer. Madankollu b'mod ġenerali l-kandidati marru l-aħjar fl-ewwel mistoqsija marbuta ma' *Ħala taż-Żgħożija* u r-realtà. Il-kandidati li għażlu din il-mistoqsija r-nexxielhom jilħqu l-livell mixtieq għax analizzaw in-novelli mill-aspett reali tagħhom. F'dan il-każ il-kandidati kienu mistennija jiddiskutu kif jidhru realtajtiet b'ħall-infedeltà, il-qerda tal-ambjent u l-politika. Bosta kandidati kienu kapaċi jsaħħu l-analizi tagħhom bi kwotazzjonijiet addattati.

L-ewwel u t-tieni mistoqsija ntgħażlu minn bosta kandidati, però kien hemm xi każijiet, speċjalment dawk marbuta mat-tieni mistoqsija, fejn il-kandidati spicċaw jirrakkontaw numru ta' novelli minflok ma analizzawhom. Dan jirriżulta f'komponent superfiċjali ħafna, u għaldaqstant ma jilħaqx il-livell mixtieq. Huwa importanti ħafna li l-kandidati jifhmu sew il-mistoqsija u jzommu f'moħħom l-argument centrali mill-bidu sal-aħjar tal-komponent, jirreferu għal partijiet min-novelli biex isaħħu dak li jgħidu, minflok jirrakkontaw novelli sħaħ u jispiċċaw jinsew l-analizi u l-argument tagħhom.

Bejn iż-żewġ mistoqsijiet dwar *Leli ta' Ħaż-Żgħir* il-maġġoranza għażlet il-mistoqsija dwar il-kritika lejn il-pajjiż. Madankollu kien hemm numru ta' kandidati li ma wiġbux kif mixtieq għax iffukaw biss fuq il-parabbola tal-għar ta' Platun. Għalkemm huwa punt validu u japplika anki f'dan il-każ, minħabba li jissemma spiss ħafna f'dan ir-rumanz, il-kandidati li marru lil hinn minn dan il-punt, taw twegiba aħjar. Xi studenti ffukaw fuq il-faqar finanzjarju u l-faqar psikoloġiku ta' *Ħaż-Żgħir*, fuq ir-religjon u l-influwenza tagħha fuq iż-Żgħirin, u għalhekk laqtu l-musmar fuq rasu.

Dawk il-kandidati li għażlu l-komponent dwar l-omm b'mod ġenerali marru tajjeb, però kien hemm dawk ukoll li ffukaw iżjed fuq Leli milli fuq is-Sa Marjann.

Taqsimha Ċ: Il-Kritika Letterarja (Proża)

Numru kbir ta' kandidati għażlu l-ewwel mistoqsija. Jista' jkun li dan sar minħabba li għalihom din il-mistoqsija dehret inqas kumplessa. Madankollu ftit kienu dawk li r-nexxielhom jagħtu kritika mirquma. Bosta kienu dawk li r-rakkontaw il-ġrajja fil-qosor jew li semmew biss ċerti punti, b'ħal ngħidu aħna, l-għalqa lessikali jew xi figuri tat-taħdit, mingħajr ma ddiskutew x'effett iħallu dawn fuq il-qarrej jew għaliex il-kittieb għażel li juża proprju dak il-kliem minflok kliem ieħor. Uħud mill-kandidati lanqas ħarġu l-effett tat-temp fuq l-atmosfera mogħtija.

Ftit kandidati għażlu t-tieni silta. B'mod ġenerali dawk li għażluha marru aħjar minn dawk li għażlu l-ewwel silta. Madankollu numru żgħir ta' kandidati li għażlu t-tieni silta ma r-nexxielhomx joħorġu l-figuri tat-taħdit kollha u l-kuntrast bejn l-ewwel u t-tieni paragrafu.

Din it-taqsimha kienet l-inqas waħda li marru tajjeb fiha, x'aktarx minħabba l-fatt li numru kbir ta' kandidati jistudjaw bl-ament, jew forsi jħossuhom iżjed siguri meta jkollhom materjal fuq xiex jistudjaw. Għal din it-taqsimha l-kandidati jridu jħaddmu l-ħiliet tagħhom u japplikawhom għal silta li qatt ma raw jew studjaw qabel u dan il-fatt waħdu diġà jagħmilha aktar diffiċli għalihom.

Kummenti ġenerali fuq it-tielet karta

Ħareġ ċar li numru ta' kandidati għamli l-introduzzjoni għall-komponent tagħhom billi qabdu t-titlu u rrepetewh, jew inkella qabdu t-titlu tal-komponent li m'għażlux u għaqqduh mat-titlu tagħhom. Naturalment, dan iwaqqa' l-livell tal-komponent iktar u iktar minhabba li hija l-ewwel haġa li jaqra l-eżaminatur.

Żbalji fil-grammatika/is-sintassi, bħal "*bosta persuna*", "*kliem li għandhom*" jew nuqqas ta' qbil fit-temp fi ħdan l-istess sentenza, ikomplu jnaqqsu l-livell tal-komponenti. Żbalji fl-ortografija kienu komuni ħafna; diffiċli ħafna ssib komponent li jieħu l-marka sħiħa tal-ortografija.

Xi kandidati użaw kliem bl-Ingliż fil-komponenti tagħhom meta setgħu faċilment sabu kliem bil-Malti ekwivalenti għalih. Oħrajn użaw kliem u espressjonijiet kollowkjali jew li ma jixraqx li jintużaw f'dan il-kuntest, pereżempju, "ifottu" u "jitnejku". Numru kbir ta' kandidati użaw kliem bħal "*fejn*" u "*hekk kif*" b'mod żbaljat fis-sentenzi tagħhom, bħal ngħidu aħna, jużaw "*fejn*" minflok "*meta*" jew "*li*" (Pereżempju: "*Naraw lil omm Leli s-Sa Marjann fejn dejjem tipprova tgħinu fejn ikollu bżonn.*"). Dawn it-tip ta' żbalji naturalment, juru nuqqas ta' ħakma fil-lingwa.

Numru żgħir ta' kandidati użaw il-kliem "*strofa*", "*versi*" u "*poeta*" minkejja li kienu qegħdin jittkellmu fuq il-proża, u ffit oħra tfixklu l-ismijiet tal-karattri. Uħud irreferew saħansitra għal *Leli ta' Ħaż-Żgħir* bħala drammi.

Iċ-Chairperson

Il-Bord tal-Eżaminaturi 2018